

The 4th Teacher Conference “**University and School**” (Problems of Teaching and Education)

The exchange of Good Practices

17 October, 2015, Materials

ბენჯამენ ბლუმის განათლების მიზნების ტაქსონომიის გამოყენება ისტორიის გაკვეთილებზე

კახაბერ ჩაკვეტაძე

სსიპ წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის ქვიტირის საჯარო სკოლის უფროსი მასწავლებელი

სსიპ მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის ბათუმის მასწავლებლის სახლის
ისტორიის მიმართულების ტრენინერი

ანოტაცია

ჩემ მიერ მასწავლებელთა IV საუნივერსიტეტო კონფერენციაზე წარმოდგენილია თემა „ბენჯამენ ბლუმის განათლების მიზნების ტაქსონომიის გამოყენება ისტორიის გაკვეთილებზე“.

თემის დამუშავებას წინუსწრებდა მოკლე დაკვირვება და კვლევა იმის შესახებ, თუ რა ტიპის კითხვებს სვამს მასწავლებელი ძირითადად საგაკვეთილო პროცესში. ამ დაკვირვებას მე ძირითადად ვახდენდი, როცა ტრენინგებს ვატარებდი ისტორიის მასწავლებლებისათვის. აღმოჩნდა, რომ მასწავლებელი გაკვეთილზე ძირითადად სვამს ისეთ კითხვებს, როგორც ცოდნის, გაგების და გამოყენების დონეებს აკმაყოფილებს, ანუ დაბალი სააზროვნო უნარების განვითარებას უწყობს მხოლოდ ხელს. რაც შეეხება მაღალ სააზროვნო დონეებს-ანალიზს, სინთეზს და შეფასებას-მასწავლებელი იშვიათად ან არ იყენებს მას. ამ დაკვირვების მოკლე ანალიზის საფუძველზე გადავწყვიტე კიდევ ერთხელ დავბრუნებოდი ბლუმის განათლების მიზნების ტაქსონომიას და ჩემი პრაქტიკა გამეზიარებინა კოლეგებისათვის.

თემაში საუბარია ისეთ მნიშვნელოვან საკითხზე, როგორცაა ბლუმის ტაქსონომია და მისი გამოყენება სასწავლო პროცესში. მოკლედ მიმოხილული მაქვს ბლუმის ტაქსონომიის ექვსივე დონე და მისი შესაბამისი კითხვები. მოყვანილი მაქვს პრაქტიკული კითხვები, რაც გაკვეთილზე გამომიყენებია. აღწერილი მაქვს ის აქტივობები, რომლებიც მასწავლებელმა უნდა განახორციელოს გაკვეთილზე, რათა მოსწავლეებმა შეძლონ მაღალი სააზროვნო უნარების განვითარება.

ვფიქრობ, ესაქტივობა დაეხმარება მასწავლებლებს გააუმჯობესონ თავიანთი პრაქტიკა და ხელი შეუწყონ მოსწავლეების ზედა, მაღალი სააზროვნო უნარების განვითარებას.

საკვანძოსიტყვები: ბენჯამენ ბლუმის განათლების მიზნების ტაქსონომია; ცოდნა; გაგება; გამოყენება; ანალიზი; სინთეზი; შეფასება; ისტორიის გაკვეთილი; დაბალი და მაღალი სააზროვნო უნარები.

The 4th Teacher Conference “**University and School**” (Problems of Teaching and Education)

The exchange of Good Practices

17 October, 2015, Materials

მასწავლებლის უპირველეს იმოვალეობაა, გაკვეთილზე ისეთი კითხვები დასვას, რომ მოსწავლემ იაზროვნოს. ვფიქრობ, სწორედ ასეთი სწავლება გაგვიყვანს იმ შედეგზე, რომელიც აუცილებლად უნდა გააჩნდეს 21-ე საუკუნის მოზარდს, რათა მან შეძლოს სწრაფი ლავირება მუდმივად ცვლად სამყაროში. მას უნდა ჩამოუყალიბდეს ცოდნა, უნარები და დამოკიდებულებები, რათა თვალნათლივ დაინახოს, გაიგოს, გაიაზროს რისი კეთება შეუძლია მას სასწავლო პროცესის დასრულების შემდეგ... თუმცა, კვლევების თანახმად სკოლებში სწავლების პროცესში მდგომარეობა განსხვავებულია.. მასწავლებლების მიერ მოსწავლისათვის სწავლა-სწავლების პროცესში დასმული შეკითხვები ძირითადად მხოლოდ ცოდნაზეა აგებული და მოსწავლის სააზროვნო უნარების განვითარებას ხელს არ უწყობს ..

რამდენიმე წელია მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის ბათუმის მასწავლებლის სახლის ეგიდით აჭარის რეგიონის ისტორიის მასწავლებლებისათვის ტრენინგებს - „გრძელვადიანი კურსი მსოფლიოს და საქართველოს ისტორიაში“ - ვატარებ.

კვლევის ფარგლებში დაკვირვება მიმდინარეობდა აჭარის 3 მუნიციპალიტეტის საჯარო და კერძო სკოლის ისტორიის მასწავლებლებსა და იმერეთის ერთი მუნიციპალიტეტის საჯარო სკოლის ისტორიის მასწავლებლებზე.

„ისტორიის სწავლების მეთოდის“ მოდული მოიცავს შემდეგ აქტივობას - მასწავლებლები ისტორიის გაკვეთილზე მოსწავლეებისთვის დასმულ შეკითხვებს იხსენებენ. კითხვების ანალიზის დროს ვლინდება, რომ მასწავლებლების უმრავლესობა ძირითადად აქცენტს მხოლოდ ცოდნის, ცოდნის გამოყენების და გაგების შეკითხვებს სვამს.

დაკვირვების შედეგები მაფიქრებინებს, რომ მასწავლებლებმა იციან სწავლებისგარკვეული თეორიები, მაგრამ უჭირთ მათიპრაქტიკაში გამოყენება.მათ შორისაა ბენჯამენ ბლუმის „საგანმანათლებლო მიზნების ტაქსონომიას“.

დაკვირვების მონაცემების გაცნობიერების შემდეგ გადავწყვიტე კიდევ ერთხელ დავუბრუნდე ბლუმის ტაქსონომიას და კონკრეტული მაგალითის საფუძველზე განვიხილო როგორ დავგეგმოთ და წარვმართოთ ისტორიის გაკვეთილი ბლუმის ტაქსონომიის გამოყენებით.

ბენჯამენ ბლუმი, ამერიკელი განათლების ფსიქოლოგი, მოღვაწეობდა 1913-1999 წლებში.მან ბაკალავრის და მაგისტრის ხარისხი პენსილვანიის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მიიღო.ბლუმი იყო ჩიკაგოს კერძო კვლევითი უნივერსიტეტის პროფესორი. მას განსაკუთრებით აინტერესებდა მოზარდის აზროვნებითი აქტივობა სასწავლო პროცესში. 1956 წელს ბენჯამენ ბლუმმა, განათლების სპეციალისტთა ჯგუფთან ერთად ჩამოაყალიბა „განათლების მიზნების ტაქსონომია“, რომლის ძირითადი მიზანიც იყო განათლების სპეციალისტებს შორის კომუნიკაციის

The 4th Teacher Conference “**University and School**” (Problems of Teaching and Education)

The exchange of Good Practices

17 October, 2015, Materials

გაუმჯობესება, სასწავლო კურიკულუმების და შეფასების სისტემების შექმნის ხელშეწყობა და სხვა.

„ტაქსონომია“ ბერძნული სიტყვაა და აღნიშნავს ისეთ ქმედებას, რომელიც კლასიფიცირებას უკავშირდება. ქმედება შეიძლება დაკავშირებული იყოს, როგორც ობიექტთან, ისე ცნებებთან და იდეებთან. გარდა ამისა ის შეიძლება ეფუძნებოდეს გარკვეული პრინციპების აღწერას, რასაც კლასიფიკაცია ეფუძნება.

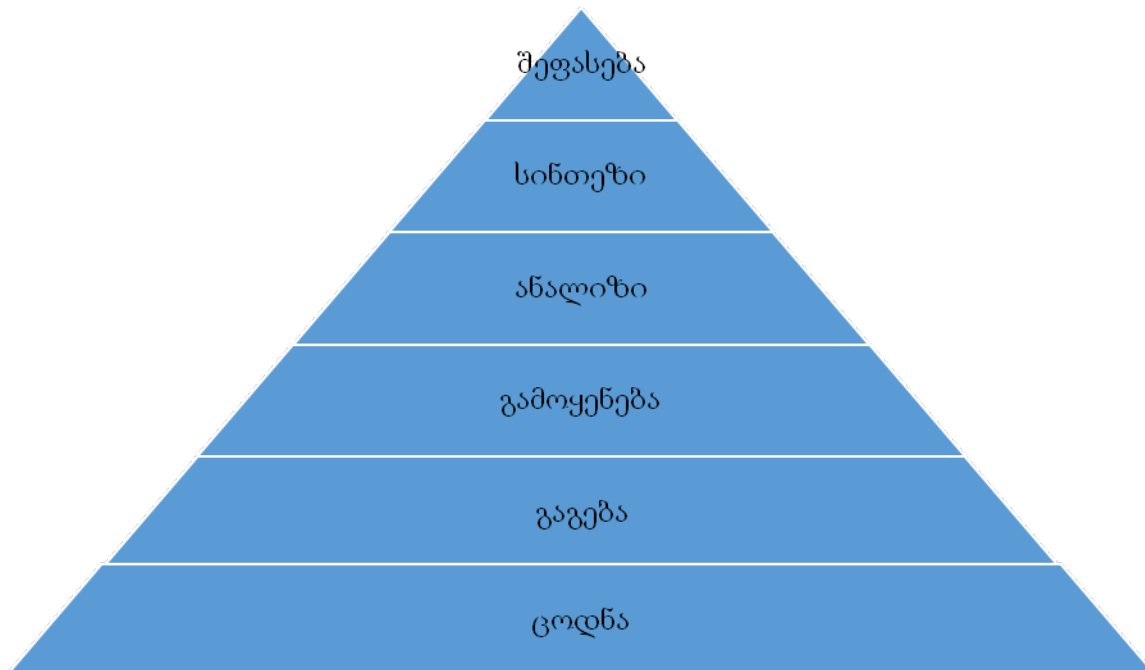
ბენჯამენ ბლუმის ტაქსონომიას სასწავლო მიზნების კლასიფიკაციას და მისი პრინციპების აღწერას ისახავს მიზნად.

ბენჯამენ ბლუმის განათლების მიზნების ტაქსონომია სამ სფეროში გამოიყენება.

1. გონებრივ-კოგნიტური- შემეცნება, აზრები და ცოდნა;
2. აფექტურ-ემოციური- გრძნობები, განწყობები და დამოკიდებულებანი;
3. ფსიქომეტრული- ფიზიკური უნარები და ჩვევები.

ნაშრომში განხილულია გონებრივ-კოგნიტურ სფერო - შემეცნება, აზრები და ცოდნა.

ბლუმის საგანმანათლებლო მიზნების ტაქსონომიის მიხედვით გამოიყოფა აზროვნების ექვსი ძირითადი დონე.

The 4th Teacher Conference “**University and School**” (Problems of Teaching and Education)**The exchange of Good Practices**

17 October, 2015, Materials

როგორც ვხედავთ, აზროვნების დონეები საფეხურებს ქმნიან. ყოველი მომდევნო საფეხური რთულდება და მისი მიღწევა წინა დონეების დაძლევის გარეშე თითქმის წარმოუდგენელია. გასათვალისწინებელია, რომ ცოდნა, გაგება და გამოყენება აზროვნების ქვედა დონეში არის გაერთიანებული, ხოლო ანალიზი, სინთეზი და შეფასება – აზროვნების ზედა დონეში. უნდა აღინიშნოს, რომ მასწავლებლები გაკვეთილზე ძირითადად მხოლოდ აზროვნების ქვედა დონის შეკითხვებს სვამენ და აზროვნების ზედა დონის კითხვებს – იშვიათად ან არასდროს. რა თქმა უნდა, ყველა გაკვეთილზე შეუძლებელია, რომ მიიღწეოდეს აზროვნების მაღალი დონეები, მაგრამ მასწავლებლის მოვალეობაა ყველანაირად ხელი შეუწყოს მოსწავლეებს მოამზადოს მაღალი სააზროვნო დონეების დასაძლევად.

სააზროვნო დონეები	ზმნები
ცოდნა	დაალაგე; აღწერე; განსაზღვრე; გაიხსენე; შეარჩიე; დააკავშირე; დაასახელე; გაიხსენე;
გაგება	ახსენი; შეაჯამე; განსაჯე; მოიყვანე მაგალითი; დააჯგუფე; შენი სიტყვებით ჩამოაყალიბე;
გამოყენება	გამოიყენე; გადაწყვიტე; განახორციელე; მოამზადე; შეცვალე; ააგე;
ანალიზი	განაალიზე; შეამოწმე; ააგე დიაგრამა; შეადარე;
სინთეზი	შეიმუშავე გეგმა; გადაამოწმე; გარდაქმენი; ააწყვე; შეცვალე; შეიმუშავე ჰიპოთეზა და შეამოწმე.
შეფასება	შეაფასე; დაასაბუთე; გამოიკვლიე; მოიყვანე არგუმენტები

მოკლედ მიმოვიხილოთ ბლუმის განათლების მიზნების ტაქსონომიის ექვსივე დონე:

1. **ცოდნა**, რაც გულისხმობს რაიმე მოვლენის შესახებ ინფორმაციის არსებობას. ამ შემთხვევაში მოსწავლეს გააჩნია რაიმე აქტივობის შესასრულებლად საჭირო ხერხების ფლობა, რაც ძირითადად გამოიხატება ფაქტების, თარიღების ცოდნაში. სხვადასხვა ისტორიული მოვლენის ცნობასა და დასახელებაში. ისტორიული ტერმინოლოგიის ცნობაში, ინფორმაციის მოძიების პროცედურების ცოდნაში, კონკრეტულ მონაცემებთან მუშაობის ხერხების და საშუალებების ცოდნაში, სხვადასხვა ინფორმაციის დამახსოვრება და შემდეგ მისი გახსენება ზუსტი ან მსგავსი ფორმით.

2. **გაგება**, რაც გულისხმობს მასალის მნიშვნელობის წვდომას, გაგებას. ამ შემთხვევაში მოსწავლეს შეუძლია საკუთარი სიტყვებით ახსნას ტექსტი, გასცეს ისეთ კითხვებზე ამომწურავი პასუხი, როგორც მიმართულია ტექსტის შინაარსის გაგებაზე, შეუძლია

The 4th Teacher Conference “**University and School**” (Problems of Teaching and Education)

The exchange of Good Practices

17 October, 2015, Materials

ინფორმაციის ერთი ფორმატიდან სხვა ფორმატში გადატანა, შესაბამისი მაგალითების მოყვანა და სხვადასხვა მოვლენის დახარისხება ან დაჯგუფება.

3.გამოყენება, რაც გულისხმობს უკვე ნასწავლი მასალის პრაქტიკაში გამოყენებას. ამ შემთხვევაში მოსწავლეს შეუძლია ცოდნის სხვადასხვა კონტექსტში გამოყენება, უკვე ნასწავლი მასალის გამოყენებით ახალი დავალების შესრულება, სხვადასხვა პროცედურის განხორციელება და სხვა.

4.ანალიზი, რაც გულისხმობს მასალის ნაწილებად დაყოფას, ძირითადის და მეორეხარისხოვანის განსაზღვრას, პროცესებს შორის კანონზომიერების აღმოჩენას, ისტორიულ მოვლენებს შორის მიზეზშედეგობრივი კავშირების დადგენას და სხვა. ამ სააზროვნო დონის დაძლევის შედეგად მოსწავლემ უნდა შეძლოს მოვლენის დაფარული აზრის ამოცნობა და კავშირის დადგენა სხვადასხვა ისტორიულ მოვლენას შორის.

5.სინთეზი გარკვეულწილად ანალიზის საწინააღმდეგო უნარია, რადგან იგი გულისხმობს უკვე ნასწავლი მასალის გონებაში გაერთიანებას, მის ჩამოყალიბებას ერთიან სტრუქტურულ ერთეულად. ამ დონის დაძლევის შემთხვევაში, მოსწავლეს უნდა შეეძლოს ისტორიული კვლევის დაგეგმვა და პროდუქტის შექმნა, პრობლემის გადასაჭრელად სხვადასხვა ალტერნატიული გზის მოძებნა, საჭირო მოქმედებების დაგეგმვა და განხორციელება და სხვა.

6.შეფასება გულისხმობს არჩეული კრიტერიუმების გარკვეული კატეგორიისადმი მიკუთვნებას, სტანდარტებზე და პირობებზე დაყრდნობით რაიმეზე მსჯელობას ან დასკვნების გამოტანას. ამ შემთხვევაში მოსწავლეს შეუძლია საკუთარი მოსაზრების არგუმენტირებულად დასაბუთება, დასკვნების გაკეთება, პრობლემის გადაჭრის რამდენიმე ალტერნატიული გზიდან ერთ-ერთის არჩევა და მისი დასაბუთება, დასკვნის შესაბამისობას იმ მონაცემებთან, რის საფუძველზეც გაკეთდა დასკვნა და სხვა. (უნდა აღინიშნოს, რომ გარკვეულ სიტუაციაში შეიძლება შეფასება და სინთეზი გადანაცვლდეს და იგი დამოკიდებულია შეფასების ფორმაზე. თუ შეფასება არ არის სტრატეგიული და არ უკავშირდება გადაწყვეტილების მიღებას იგი შეიძლება უფრო დაბალი სააზროვნო უნარად განვიხილოთ, ვიდრე სინთეზი.)

1	ცოდნა	ჩამოთვალე ალექსანდრე მაკედონელის მიერ გადახდილი ბრძოლები; მოიყვანე მაგალითი, რაც ადასტურებს, რომ ალექსანდრე მაკედონელი იყო ჭკვიანი სარდალი;
---	-------	---

The 4th Teacher Conference “**University and School**” (Problems of Teaching and Education)

The exchange of Good Practices

17 October, 2015, Materials

2	გაგება	ახსენით პირველი მსოფლიო ომის სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური შედეგები ომის შემდგომ მსოფლიოზე ამოიცანით ის ძალები, რომლებსაც სურდათ XV საუკუნეში საქართველოს დაშლა სამეფო-სამთავროებად?
3	გამოყენება	რა საერთო ნიშნები ახასიათებს იმპერიებს? რა გავლენა მოახდინა „გეორგიევსკის ტრაქტატმა“ ქართლ-კახეთის სამეფოს ბედზე?
4	ანალიზი	გრაფიკულად წარმოადგინეთ გავგამელას ბრძოლა; ერთმანეთს შეადარეთ ალექსანდრე და დარიოსი; ერთმანეთს შედარეთ ოსმალეთის და ირანის პოლიტიკა საქართველოს მიმართ XVI-XVII საუკუნეებში
5	სინთეზი	განიხილეთ ალექსანდრე მაკედონელის მოღვაწეობის შედეგები შეაჯამეთ საფრანგეთის 1789-1792 წლების რევოლუციის მიზეზები და შედეგები
6	შეფასება	შეაფასე ალექსანდრე მაკედონელის მოღვაწეობა; შეაფასე საქართველოს ისტორიის განვითარებაში ძირითადი მინაწილეების მნიშვნელობა(მაგ.დავით აღმაშენებელი ან ზვიად გამსახურდია და ა.შ) განსაზღვრე ის მიზეზები, რამაც გამოიწვია აქამენიდური ირანის მარცხი

აღსანიშნავია, რომ ბლუმის ტაქსონომიის თითოეული სწავლის შედეგი იწყება აქტიური ზმნით. მაგალითად როგორცაა: აღწერს, ჩამოთვლის, განსაზღვრავს, ხსნის, ამოიცნობს, არჩევს, იყენებს, უჩვენებს, აანალიზებს, ადარებს, განიხილავს, შეიმუშავებს, აჯამებს, აფასებს, პროგნოზირებს და სხვა.

ბლუმის განათლების მიზნების ტაქსონომიის შესაბამისად წარმოვადგენ ერთ საგაკვეთილო პროცესს. რა კითხვების დასმით შეიძლება მასწავლებელმა მოსწავლეებს ხელი შეუწყოს და განუვითაროს მაღალი სააზროვნო უნარები.

გასათვალისწინებელია, რომ ბლუმის ტაქსონომიის ექვსი კატეგორიისათვის მკვეთრად განსაზღვრული ზმნები მხოლოდ ერთი კატეგორიისათვის არ არსებობს და მათი გამოყენება სხვადასხვა კატეგორიაში მოსალოდნელი და მისაღებია. აგრეთვე უნდა გავითვალისწინოთ, რომ რა პასუხს გასცემს მოსწავლე ამა თუ იმ დონის შეკითხვას, რადგან შეიძლება კითხვა სინთეზის ან შეფასების იყოს, მაგრამ პასუხი ცოდნის კატეგორიას ვერ გაცდეს.

The 4th Teacher Conference “**University and School**” (Problems of Teaching and Education)

The exchange of Good Practices

17 October, 2015, Materials

მოკლედ განვიხილოთ რა აქტივობები უნდა განახორციელოს მასწავლებელმა, რომ ხელი შეუწყოს მოსწავლეებში მაღალი სააზროვნო უნარების განვითარებას.

პირველი დონის სასწავლო ამოცანების დასაძლევად მასწავლებელმა მოსწავლეს უნდა მიაწოდოს ახალი ფაქტები, მოვლენები და მკაფიოდ განუმარტოს ისინი.

მეორე დონის მიღწევისათვის აუცილებელია მასწავლებელმა მოსწავლეებს წარმოუდგინოს თემის, მოვლენის ადეკვატური თვალსაჩინოება, (მაგალითად, რუკა ან სხვადასხვა ისტორიული რესურსი) და მოახდინოს ახალი ცნებების, ინფორმაციის შეჯამება, გამთლიანება.

მესამე დონის დაძლევის ხელშესაწყობად მასწავლებელმა ისეთი ტიპის დავალებები უნდა მისცეს მოსწავლეებს, როგორც მოითხოვს მათგან ნასწავლი მასალის გამოყენებას. ეს შეიძლება იყოს თეორიული ცოდნის პრაქტიკულად გამოყენება და სხვა. მაგალითად თუ განვიხილავთ რა არის დემოკრატია ან დიქტატურა მოსწავლეებს დავავალოთ მათ მიერ ნასწავლი ისტორიული პიროვნებები ან სახელმწიფოები დააჯგუფონ სწორედ ამ ნიშნით.

მეოთხე დონის დასაძლევად მასწავლებელი არჩევს დავალებებს, რომელიც მოითხოვს მოსწავლისაგან სხვადასხვა ისტორიული მოვლენის ან პიროვნებების შედარებას, კონკრეტულ ისტორიულ თემასთან დაკავშირებით ფაქტების მოძიებას და სხვა. მაგალითად, ერთმანეთს შეადაროს ბერძნული პოლისები, ათენი და სპარტა.

მეხუთე დონის მისაღწევად უმჯობესია მოსწავლეებს დავავალოთ პრობლემის გადაჭრის ალტერნატიული გზების მოძიება ან სხვადასხვა ჰიპოთეზის შემუშავება.

მექვსე დონის დასაძლევად კი აუცილებელია მასწავლებელმა კარგად დაგეგმოს დისკუსია, სადაც ძირითადი აქცენტები გაკეთდება პრაქტიკულ მიდგომებზე და არგუმენტირებულ მსჯელობაზე. ამ შემთხვევაში მოსწავლემ უნდა შეძლოს კრიტიკულად განიხილოს ისტორიული წყარო და ჩამოაყალიბოს თავისი პოზიცია, რომელიც არგუმენტებით იქნება გამყარებული.

ვიმედოვნებ, ნაშრომი დაეხმარება მასწავლებლებს ეფექტური სასწავლო პროცესის წარმართვასა და მოსწავლეების აკადემიური მიღწევების გაუმჯობესებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- 1.ჯაფარიძემ., ფირჩხაძე მ., ბოჭორიშვილი მ., - „მასწავლებლის წიგნი“ - 2013 წელი
- 2.კენედი დ. - „სწავლების შედეგების ჩამოყალიბება და დანერგვა“- 2006 წელი